

TISKOVÁ ZPRÁVA

Moderním stavbám, historickým zahradám i vzdělávání o památkách se věnují nová metodická centra NPÚ

Praha, 10. února 2015

Jak postupovat při obnově staveb z 20. století, jak pečovat o historické zahrady a také jak o památkách a dějinách učit děti i dospělé – tomu se budou od letoška věnovat tři nová metodická centra Národního památkového ústavu; moderní architektury v Brně, zahradní kultury v Kroměříži a metodické centrum pro vzdělávání v Telči.

Za ne zcela vžitým názvem „metodické centrum“ se skrývá místo, které nabízí zázemí pro koncentrovaný výzkum určitého tématu a zároveň umožňuje poznatky, které z výzkumu vyplynou, prezentovat a předávat dalším odborníkům a veřejnosti formou výstav, přednášek či workshopů. V případě metodických center Národního památkového ústavu je navíc jejich úkolem podpořit a metodicky vést odbornou činnost expertů na jednotlivých územních pracovištích NPÚ a ve spolupráci s nimi sjednotit terminologii, přístupy i postupy výzkumu a hledat cesty, jak získané poznatky uvádět do praxe.

„Výsledky činnosti metodických center umožní pracovníkům NPÚ získat větší odbornost v těchto důležitých, ale dosud méně akcentovaných tematických oblastech a najít řešení specifických otázek, které přinášejí. Výsledkem bude kvalifikovanější rozhodování odborných pracovníků, z něhož bude mít prospěch nejen celá odborná památková péče, ale také vlastníci památek a všichni zájemci o kulturní dědictví,“ uvedla generální ředitelka NPÚ Naďa Goryczková, která vznik center iniciovala.

Metodické centrum moderní architektury, které sídlí ve vile Stiassni v brněnských Pisárnkách, se zaměřuje na moderní stavby, konkrétně památky meziválečné moderní architektury. Kromě pořádání konferencí, seminářů, výstav a komentovaných prohlídek má za úkol poskytovat odborné poradenství a pomáhat hledat individuální řešení pro obnovu staveb z autentických materiálů, které se dnes už často nevyrábějí a jejich restaurování či nahrazení odpovídajícími prvky je problematické. Vedle toho se bude centrum věnovat stanovení jednotného přístupu k evidenci a dokumentaci památek moderní architektury, zpracovávat jednotný terminologický slovník pro katalog památek a připravovat metodiky. Součástí metodického centra je také veřejná knihovna.

V nejbližších dnech bude v metodickém centru otevřena výstava Ireny Armutidisové *Schodiště ve stavbách Ernsta Wiesnera*, v dubnu se v něm bude například konat workshop o způsobech památkové ochrany s vysokou školou Hochschule Luzern – Technik & Architektur a na druhou polovinu roku je plánována výstava o meziválečné architektuře v Kaunasu. Více informací bude zveřejněno na stránce www.npu.cz/COPA/ nebo na facebookovém profilu vily Stiassni.

Metodické centrum zahradní kultury v Kroměříži, jeden z výsledků projektu Národní centrum zahradní kultury v Kroměříži, sídlí v Květné zahradě a věnuje se zahradnímu umění a jeho pětisetleté historii na našem území. Úkolem centra je podílet se na výzkumech zahrad z hlediska historického, architektonického a uměleckého, definovat hodnoty zahradního umění a předávat poznatky veřejnosti edukačními a osvětovými programy i publikačními a

prezentačními výstupy, včetně odborných metodik. Součástí práce centra jsou také konzultace a poskytování odborné pomoci při obnovách či rekonstrukcích tohoto specifického druhu architektonického dědictví majitelům a správcům zahrad i odborníkům z NPU a dalších institucí. Centrum navíc monitoruje stav zámku a zahrady v Kroměříži, památek zapsaných na seznam kulturního dědictví UNESCO.

Na únorové dny připravilo metodické centrum ve velkém skleníku Květné zahrady expozici *Rajská zahrada*, která návštěvníky přenesne do exotických krajů. Ve čtvrtek 26. února bude na programu vernisáž výstavy *Kamélie v novém*, která v Palmovém skleníku představí půvabnou královnu plesových květů. Potrvá do 29. března a její součástí budou komentované prohlídky. Více informací naleznete na www.nczk.cz.

V kraji Vysočina pracuje od počátku roku **metodické centrum pro vzdělávání v Telči**. Jeho úkolem je zkoumat, jak nejlépe představit, seznámit a nadchnout pro památky a kulturní dědictví děti, dospělé i lidi se specifickými potřebami, a v návaznosti na to připravit návod, jak koncipovat programy pro poznávání kulturního dědictví obecně. Aktivně spolupracuje se školami všech stupňů, připravuje a organizuje vzdělávací a zážitkové aktivity, které školám i dalším skupinám umožňují blíže poznávat památky, ale také archeologii a každodenní život minulosti. Výsledky své práce pak metodické centrum pro vzdělávání přímo využívá v sedmi edukačních centrech NPU v různých částech republiky www.pamatkynasbavi.cz/Czech/Edukacni-centra/. Pro oblast vzdělávání centrum koordinuje a konzultuje žádosti o dotace a zpracovává podklady pro akreditaci vzdělávacích programů.

Svou činnost v roce 2015 zahájilo velmi aktivně sérií programů (nazvanými např. Kovářská krása, Cesta do středověku či Písařská dílna) připravených k výstavě *Hrady a zámky objevené a opěvované* v Jízdárně Pražského hradu. V průběhu celého roku bude centrum svou činnost a její výsledky představovat na několika místech republiky (České Budějovice, Praha, Hradec nad Moravicí, Bečov, Telč, Kroměříž) za pomoci putovní výstavy a ve dnech 24.–26. září na evropské úrovni za účasti předních evropských odborníků na mezinárodní konferenci uspořádané v Telči.

Nová metodická centra se otevírají přesně rok po zahájení činnosti prvního z nich – **metodického centra průmyslového dědictví v Ostravě**. To se zabývá průzkumem, systematickou dokumentací a vyhodnocením historie průmyslových oborů, jako je hornictví, hutnictví, energetika, železniční síť a textilní průmysl, které měly klíčový význam v procesu industrializace. Úkolem pracovníků centra je také celkově koordinovat průzkumy tohoto segmentu kulturního dědictví a usilovat o sjednocení terminologie. Vedle toho centrum konzultuje možnosti a postupy obnovy a využití industriálních památek. V první fázi svého fungování se metodické centrum zaměřuje hlavně na železnice (např. Olomouc–Děčín, Brno – Česká Třebová, Brno–Znojmo), textilní průmysl v Brně, uhelné hornictví Severočeského revíru, vodní cesty a tepelnou energetiku, do budoucna se chce věnovat vodohospodářství, vodním cestám nebo energetice.

Výsledky výzkumů prezentuje formou přednášek, ale hned v prvním roce jeho působení byly také vydány tři stěžejní publikace: *Kulturní dědictví Vítkovických železáren* www.npu.cz/eshop/kulturni-dedictvi-textilniho-prumyslu-frydku-mistku/ a *Kulturní dědictví brněnského vlnářského průmyslu*, které vyšlo také v anglické mutaci pod názvem *The Cultural Heritage of the Brno Textile Industry*. Více o činnosti centra bude k dispozici na webové stránce <http://www.npu.cz/uop-os/metodicke-centrum-prumysloveho-dedictvi/>, dosavadní publikační a přednáškovou činnost naleznete v příloze.

Všechna metodická centra jsou výsledkem restrukturalizace NPÚ, ke které došlo 1. ledna 2013 a jež pro NPÚ znamená možnost hlouběji se věnovat specifickým segmentům památkové péče. Výběr pracovišť, v nichž vznikají metodická centra, vychází buď z jejich dlouhodobé odborné profilace, jako je tomu v případě Ostravy, nebo z jasných předpokladů: v Kroměříži jsou jedny z nejceněnějších historických zahrad na našem území, Brno je pak Mekkou moderní architektury Československé republiky. Do budoucna zvažuje Národní památkový ústav zřídit i metodické centrum terénní archeologie v Praze.

Národní památkový ústav je největší příspěvkovou organizací Ministerstva kultury ČR. Současnými zákony, zejména pak zákonem památkovým, je mu svěřena řada odborných úkolů v oblasti státní památkové péče. Poskytuje např. odborné podklady pro rozhodnutí výkonných orgánů, metodicky působí na sjednocení přístupů v oblasti záchrany a rozvíjení hodnot památkového fondu na území ČR a vede jeho soupis. Aktivně zasahuje do procesu prohlášení jednotlivých věcí, objektů i území kulturními památkami ČR a zajišťuje v rámci svých možností jejich dokumentaci. V oblasti výkonu odborné složky památkové péče disponuje sítí 14 územních odborných pracovišť se sídlem v každém kraji. Jakožto vědecké pracoviště aktuálně pracuje na 29 projektech s příspěvkem z evropských grantů a 36 vědeckých projektech s příspěvkem od institucí České republiky. Věnuje se odborným školením v oblasti památkové péče. Ročně vydá zhruba 50 publikací. Odborné možnosti a znalosti zúročuje také v péči o více než 100 nemovitých kulturních památek, o něž se z pověření státu stará a které zpřístupňuje veřejnosti.

Vedle své role odborné složky v procesu památkové péče Národní památkový ústav spravuje více než sto nemovitých památek – hrady a zámky, významné klášterní areály (Plasy, Kladruba u Stříbra, Sázava, Zlatá Koruna nebo Doksany), památky lidové architektury (Hamousův statek ve Zbečně, skanzeny Zubrnice, Vysočina a Příkazy) i technické památky 19. a 20. století (Důl Michal v Ostravě), z nichž většina je přístupná veřejnosti. Pečuje také o přibližně tři čtvrtě milionu sbírkových předmětů a též o historické zahrady a parky, typické součásti zámeckých i hradních areálů.

Kontakt:

Mgr. et Mgr. Jana Tichá, tisková mluvčí NPÚ, 257 010 206, 724 511 225, ticha.jana@npu.cz

PŘÍLOHA TZ

Dosavadní publikační a přednášková činnost metodického centra průmyslového dědictví v Ostravě

Monografie:

Kulturní dědictví Vítkovických železáren

MATĚJ, Miloš – KORBELÁŘOVÁ, Irena – TEJZR, Ludvík

Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Ostravě, Ostrava 2014

ISBN 978-80-85034-80-6

Kniha navazuje na dosud vydané publikace *Kulturní památky Ostravsko-karvinského revíru* a *Kulturní dědictví Severní dráhy císaře Ferdinanda*, které se snaží přístupnou formou (mapy, technologická schémata a přehledové tabulky) vysvětlit složitost a vzájemnou provázanost celé ostravsko-karvinské aglomerace. Památková ochrana kulturního dědictví Vítkovických

železáren je výsledkem postupného formování názoru a vývoje, který je vysvětlen ve vzájemných souvislostech. Technické zařízení reprezentuje především technologický tok: těžba uhlí – koksování – výroba surového železa – zkujňování surového železa (ocelářství) – tváření (kovárna, válcovna, válcovna trubek). Obytné a sociální zázemí pro zaměstnance, bez něhož by stabilní výroba nebyla možná, představují Nové Vítkovice ve Vítkovicích a Jubilejní kolonie v Hrabůvce.

Kulturní dědictví brněnského vlnářského průmyslu

RYŠKOVÁ, Michaela – MERTO VÁ, Petra

Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Ostravě, Ostrava 2014

ISBN 978-80-85034-81-3

Publikace se věnuje historii vlnářství v Brně, vybraným manufakturistům, průmyslníkům a firmám, technologii vlnářské výroby, stavebnímu vývoji a vybraným objektům a souborům, významným z pohledu památkové péče (zástupci jednotlivých etap vývoje, typických konstrukcí, území formovaná textilní výrobou, místní dominanty). Text je doplněn současnou i archivní dokumentací a kresebnými rekonstrukcemi vybraných souborů. Druhou část publikace tvoří registr manufaktur a textilních podniků, které se podařilo na území Brna zachytit. Obsahuje zhruba 200 položek, z nichž čtyři pětiny se podařilo lokalizovat. Registr je doprovázen mapami v měřítku 1 : 10 000. Orientaci v registru usnadňuje rejstřík manufakturistů a průmyslníků.

The Cultural Heritage of the Brno Textile Industry

RYŠKOVÁ, Michaela – MERTO VÁ, Petra

Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Ostravě, Ostrava 2014

ISBN 978-80-85034-82-0

Anglická verze publikace *Kulturní dědictví brněnského vlnářského průmyslu*

Články:

BOROVCOVÁ, Alena. Opava železniční z pohledu památkové péče. In: Opava železniční. 160 let od příjezdu prvního vlaku. Ostrava, 2014, s. 76–95.

Opavou, hlavním městem Rakouského Slezska, nikdy nebyla vedena žádná hlavní železniční tepna. Do rakouské železniční sítě byla Opava zapojena dvěma odbočnými křídly páteřních tratí dvou soukromých železničních společností, Severní dráhy císaře Ferdinanda (1855) a Moravskoslezské ústřední dráhy (1872). Obě měly v Opavě samostatná nádraží, jejichž původní názvy nebyly odvozeny od polohy v rámci města. Označení Severní nádraží nebo Nordbahnhof (dnešní Opava-východ) bylo typické pro nádraží Severní dráhy také v jiných městech. Název Troppau Centralbahn (dnešní Opava-západ) odkazoval na jméno společnosti Mährisch-schlesische Centralbahn, po zestátnění Troppau Staatsbahn). Na Opavsku se nacházejí nejen provozované trati, ale i hmotné pozůstatky částečně realizovaných plánů nových železničních spojení (Opava – Vlárský průsmyk), zrušených tratí (např. Opava západ – Pilszcz) a průmyslových vleček nebo zemních těles kolejí, které byly přeloženy. Dochovaný nedokončený tunel, propustky, opěrné zdi, terén modelovaný zářezy a náspy jsou stopami lidské činnosti v krajině, které se působením času stávají předmětem zájmu archeologů. Text se zaměřuje na památkové hodnoty dochovaných objektů a zřízení na území Opavy.

BOROVCOVÁ, Alena. Systematická dokumentace a vyhodnocení stavebního a technického fondu železniční dopravy. In: Zprávy památkové péče (v tisku)

V rámci oborového výzkumu byly dosud podrobně zmapovány tratě postavené společností Severní dráhy císaře Ferdinanda. Cílem následujícího výzkumu je dokumentace bývalé Severní státní dráhy (Olomouc–Praha–Děčín, Brno – Česká Třebová) v rozsahu kmenové trati a komparativně sítě Rakouské společnosti státní dráhy (StEG), do které byla zapojena. Přehled vzniku základní železniční sítě v návaznosti na železniční společnosti poskytuje informace o páteřních tratích a současně informuje o postupu systematického výzkumu zaměřeného na hlediska památkové péče. Dále se text věnuje problematice navrhování a prohlašování kulturních památek na železnici.

MATĚJ, Miloš. Podíl výrobních podniků na území dnešní České republiky na výstavbě flotily rakousko-uherských bitevních lodí. Zprávy památkové péče, roč. 74, 2014, č. 4, s. 303–309.

Příspěvek se zabývá charakteristikou jednotlivých tříd bitevních lodí rakousko-uherské flotily s důrazem na dvě technicky nejvyspělejší třídy pre-dreadnoughtů a dreadnoughtů, jejichž klíčové části (dělostřelecký výzbroj, pancéřové plechy, pohonné jednotky, elektrické generátory a elektrotechnická zařízení) pocházely z továren na území České republiky.

MATĚJ, Miloš. Hodnota kovové konstrukce z hlediska památkové péče. Obnova památek 2014, Kovové konstrukce. Praha, Studio AXIS, 2014, s. 5–12.

Příspěvek se zabývá památkovou hodnotou kovových konstrukcí, zejména mostů. Na příkladech řetězových mostů je rozebrána otázka typologické hodnoty a na příkladu mostu v Krnově prezentována památková hodnota a specifická obnova mostu ze svárkové oceli. Důraz je kladen na důsledné očištění a odstranění starých nátěrů a zachování pouze lokální barevné stopy jako autentického dokladu barevnosti.

Přednášky:

BOROVCOVÁ, Alena. *Kulturní dědictví Severní dráhy císaře Ferdinanda*. Přednáška v knihovně Galerie výtvarných umění v Ostravě, 22. 1. 2014.

BOROVCOVÁ, Alena. *Novojičínsko ve vazbě na kulturní dědictví Severní dráhy císaře Ferdinanda*. Přednáška v rámci cyklu Muzejní čtvrtky 2014 v Muzeu Novojičínska, Žerotínský zámek v Novém Jičíně, 24. dubna 2014.

BOROVCOVÁ, Alena. *Architektura na tratích bývalé Severní dráhy císaře Ferdinanda*. Přednáška pro skupinu železničních fandů na Dole Michal v Ostravě-Michálkovicích, 2. května 2014.

BOROVCOVÁ, Alena. *Opavský průmysl z pohledu památkové péče*. Přednáška pořádaná spolkem Za Opavu v historické budově Slezského zemského muzea v Opavě, 7. října 2014.

RYŠKOVÁ, Michaela. *Kulturní dědictví textilního průmyslu Frýdku-Místku*. Přednáška v knihovně Galerie výtvarných umění v Ostravě, 19. 2. 2014.

MATĚJ, Miloš. *Hodnota kovové konstrukce z hlediska památkové péče*. Přednáška na odborné konferenci ČVUT Praha a Studia AXIS, 18. února 2014.

MATĚJ, Miloš. *Výzkum průmyslové architektury z pohledu architektonické hodnoty*. Metodické centrum moderní architektury v Brně, 11. listopadu 2014.

MATĚJ, Miloš. *Technické památky ostravské průmyslové aglomerace v širších souvislostech*. Přednáška v Galerii výtvarných umění v Ostravě, 10. prosince 2014.

RYŠKOVÁ, Michaela – JUŘÁK, Petr. *Kulturní dědictví textilního průmyslu Frýdku-Místku*. Přednáška v Muzeu Beskyd ve Frýdku-Místku, 13. 3. 2014.

BOROVCOVÁ, Alena. *Kulturní dědictví Severní dráhy císaře Ferdinanda*. Přednáška v Muzeu Těšínska 29. 1. 2015.